

Kraków, 7.02.2025 r.

Dr hab. inż. PIOTR W. SALUGA, prof. Akademii WSB
Akademia WSB
ul. Cieplaka 1c
41-300 Dąbrowa Górnicza

RECENZJA NAUKOWA

W POSTĘPOWANIU HABILITACYJNYM dr JUSTYNY S. MARZEC

WRAZ Z

OPINIĄ

W SPRAWIE NADANIA STOPNIA DOKTORA HABILITOWANEGO

W DYSCYPLINIE NAUK SPOŁECZNYCH – STOSUNKI MIĘDZYNARODOWE

I. Podstawa formalna recenzji/opinii

Podstawę wykonania niniejszej recenzji stanowi pismo Dyrektora Instytutu Stosunków Międzynarodowych Wydziału Politologii i Dziennikarstwa Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej pana prof. dra hab. MARKA PIETRASIA, z dnia 9 grudnia 2024 roku, w sprawie powierzenia mi obowiązku recenzenta w postępowaniu habilitacyjnym p. dr JUSTYNY MARZEC (wcześniejsze nazwisko TRUBALSKA).

Z przedłożonej dokumentacji wynika, że zostały spełnione wszystkie wymogi formalne niezbędne do wszczęcia postępowania habilitacyjnego, wynikające z Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* (Dz.U. z 2018 r, poz. 1668).

II. Sylwetka naukowa Habilitantki

JUSTYNA MARZEC uzyskała tytuł magistra w dniu 13 czerwca 2009 r., po ukończeniu studiów na kierunku stosunki międzynarodowe, których uwieńczeniem była praca magisterska pt. *Debata w sprawie utworzenia Wspólnoty Wschodnioazjatyckiej*, przygotowana pod kierunkiem prof. dr hab. MARKA PIETRASIA.

Stopień naukowy doktora nauk społecznych w zakresie nauk o polityce JUSTYNA MARZEC otrzymała w rezultacie obrony rozprawy doktorskiej zatytułowanej *Bezpieczeństwo energetyczne Rzeczypospolitej Polskiej*, przygotowanej również pod kierunkiem prof. dr hab. MARKA PIETRASIA. Stopień nadany został uchwałą Rady Wydziału Politologii Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w dniu 28 czerwca 2013 r.

Aktualnie (od 2020 r.) p. dr MARZEC pracuje jako adiunkt w Katedrze Międzynarodowych Stosunków Politycznych macierzystego Uniwersytetu.

Zgodnie z art. 219 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* (Dz. U. z 2021 r. poz. 478 z późn. zm.), jako osiągnięcie naukowe, stanowiące podstawę ubiegania się o nadanie stopnia doktora habilitowanego, dr JUSTYNA MARZEC wskazała monografię pt.: *Systemy wczesnego ostrzegania w organizacjach międzynarodowych*, wydaną przez Wydawnictwo UMCS, Lublin 2024 r. (ISBN 978-83-227-9831-7), której recenzentem był prof. dr hab. PAWEŁ SOROKA.

II. Strona formalna monografii

1. Wskazana przez p. dr JUSTYNĘ MARZEC jako osiągnięcie naukowe monografia pt. *Systemy wczesnego ostrzegania w organizacjach międzynarodowych* liczy 355 stron formatu B5 (w okładce twardej), łącznie ze stronami tytułowymi, spisem treści, wykazem skrótów, wstępem, zakończeniem, spisem tabel i rysunków oraz bibliografią. Właściwy tekst pracy obejmuje wstęp, cztery rozdziały oraz zakończenie – razem 309 stron. Spis literatury liczy 424 pozycje, z czego prace naukowe stanowią 287 pozycji, dokumenty – 91 pozycji, strony internetowe – 46 pozycji. Tekst pisany jest czcionką szeryfową ~14.
2. Rozdziały numerowane są liczbami rzymskimi, schodząc z formatem do drugiego poziomu; ułatwia to lekturę i łatwą orientację w tekście wywodu.
3. Przedmiotowa praca posiada skromną szatę graficzną. Tabele (zaledwie w liczbie 6), i rysunki (również 6) zostały opatrzone odpowiednimi podpisami, które w ogólności nie powodują problemów interpretacyjnych. Ich zamieszczenie w tekście, właściwie ilustruje dyskutowane zagadnienia i jest merytorycznie uzasadnione – dlatego zilustrowanie wywodu większą liczbą zestawień i ilustracji znacznie podniosłoby atrakcyjność pracy.

III. Problematyka badawcza monografii

1. Wskazana do recenzji praca p. dr. JUSTYNY MARZEC ma charakter oryginalnego studium teoretyczno-empirycznego, z elementami postulatycznymi, i związana jest z aktualną problematyką dotyczącą systemów wczesnego ostrzegania w aspekcie konfliktów międzynarodowych – w szczególności w ramach funkcjonowania ponadnarodowych organizacji o zakresie regionalnym i globalnym.

Za wyzwanie badawcze Autorka uznała *przeprowadzenie analizy systemów wczesnego ostrzegania w kontekście współczesnych konfliktów międzynarodowych oraz roli, jaką te systemy pełnią w zapewnianiu bezpieczeństwa na poziomie globalnym i regionalnym*.

Tematykę podjętą przez Autorkę należy uznać – ze względu na istotny wzrost liczby i specyfikę współczesnych zagrożeń – za aktualną a rozwiązanie postawionych dalej celów za interesujące i pożądane.

2. Na wstępie Autorka, zgodnie ze sztuką, rozpoznała lukę badawczą w omawianej dziedzinie, za którą uznała *brak kompleksowego uporządkowania kwestii wczesnego ostrzegania na gruncie nauki o stosunkach międzynarodowych*, dostrzegając następujące problemy badawcze:

- 1) czy wczesne ostrzeganie należy definiować jako środek, proces, mechanizm, czy system?
- 2) jaki jest zakres przedmiotowy i podmiotowy, a także charakter wczesnego ostrzegania?
- 3) czy funkcje organizacji międzynarodowych warunkują wczesne ostrzeganie – czy wczesne ostrzeganie warunkuje funkcjonowanie organizacji międzynarodowych?
- 4) jaka jest użyteczność kategorii wczesnego ostrzegania dla stosunków międzynarodowych?
- 5) w jaki sposób skonstruowane są systemy wczesnego ostrzegania i jakie kryteria determinują ich skuteczność?
- 6) czy w kontekście systemów wczesnego ostrzegania można stworzyć modus operandi i wypracować pewne stałe wzorce?
- 7) na ile systemy wczesnego ostrzegania uczą się i dostosowują do nowych warunków i nowych parametrów środowiska międzynarodowego?

Pytania postawione zostały więc w interesujący, frapujący sposób. Chęć odpowiedzi na nie skłoniła p. dr MARZEC do sformułowania celów pracy.

3. Za główny cel rozprawy Autorka uznała

analizę systemów wczesnego ostrzegania w organizacjach międzynarodowych na przykładzie Organizacji Narodów Zjednoczonych (ONZ), Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (OBWE) oraz Unii Europejskiej (UE),

zaznaczając, że praca dotyczy wyłącznie analizy systemów wczesnego ostrzegania, a nie systemów wczesnego reagowania czy przeciwdziałania; w rozważaniach skupiono się wyłącznie na systemach ostrzegania przed konfliktami, zatem z analizy wyłączono inne obszary niż konflikt.

Osiągnięciu celu głównego sprzyjać miała realizacja celów szczegółowych, sformułowanych jak następuje:

- 1) *uporządkowanie dotychczasowego dorobku z zakresu systemów wczesnego ostrzegania oraz określenie ich istoty poprzez wskazanie na ich definicje i zakres, a także podmioty je tworzące;*
- 2) *próba ułożenia systemów wczesnego ostrzegania w różnych jego wymiarach oraz konfrontacja tej kategorii z kategoriami ugruntowanymi w dyscyplinie stosunki międzynarodowe (...);*
- 3) *(...) analiza uwarunkowań normatywnych i instytucjonalnych, a także metodologii funkcjonowania systemów wczesnego ostrzegania;*
- 4) *analiza przypadków systemów wczesnego ostrzegania w organizacji powszechnej (ONZ) i dwóch organizacjach regionalnych (OBWE, UE).*

W ocenie recenzenta, główny cel pracy – *analiza systemów wczesnego ostrzegania* – postawiony został nie do końca klarownie; Autorka nie dopowiada pod jakim kątem miała być przeprowadzana ta analiza? Zdaje się to wyjaśniać dopiero lektura monografii. Poza tą uwagą należy jednak stwierdzić, że treść i forma celów określone zostały intencjonalnie

właściwie dla rozpraw naukowych tej rangi, obejmując zarówno elementy teoriopoznawcze, metodologiczne, jak i użyteczne.

4. Hipotezy badawcze postawiono w następujący sposób:

- Hipoteza 1: *Ulokowanie systemu wczesnego ostrzegania w dyscyplinie stosunki międzynarodowe przyczynia się do zmiany percepcji i wzrostu znaczenia organizacji międzynarodowych w płaszczyźnie zapewniania bezpieczeństwa międzynarodowego. Jednak brak siatki pojęciowej analizowanej kategorii wpływa na deprecjonowanie roli systemów wczesnego ostrzegania w procesie zapewniania bezpieczeństwa międzynarodowego, a także jego użyteczności na gruncie dyscypliny stosunki międzynarodowe.*
- Hipoteza 2: *Systemy wczesnego ostrzegania warunkują funkcjonowanie organizacji międzynarodowych. Jest to pochodną zwłaszcza ich multilateralnego charakteru oraz funkcji służenia społeczności międzynarodowej. O efektywności i znaczeniu organizacji międzynarodowych powołanych na rzecz bezpieczeństwa decyduje aktywne działanie w zakresie ostrzegania. Zapewnianie bezpieczeństwa jest możliwe, jeśli jest stworzony system reagowania, a ten z kolei jest uwarunkowany odpowiednim przygotowaniem, co czyni systemy wczesnego ostrzegania kluczowymi elementami w procesie zapewniania bezpieczeństwa.*
- Hipoteza 3: *Prawidłowo skonstruowany system wczesnego ostrzegania generuje właściwe i adekwatne do zagrożeń komunikaty wczesnego ostrzegania, a jednocześnie ma swoją kontynuację w systemie wczesnego reagowania. Efektywność systemu wczesnego ostrzegania nie powinna być oceniana na podstawie reakcji. Brak właściwych działań podejmowanych przez decydentów politycznych w zakresie przeciwdziałania sytuacjom wskazanym we wczesnym ostrzeżeniu nie jest przedmiotem zainteresowania systemu. Systemy mają generować ostrzeżenia.*
- Hipoteza 4: *Ze względu na dynamikę zmian w środowisku międzynarodowym, a także odmienny, specyficzny i niepowtarzalny charakter współczesnych konfliktów zasadne jest tworzenie i rozwijanie systemów wczesnego ostrzegania, które uwzględniają specyfikę organizacji międzynarodowych.*

W mojej ocenie hipotezy postawione zostały jednak w sposób nieprecyzyjny i – w konsekwencji – niejasny. Hipotezy stanowić powinny zdania, które podlegają confirmacji lub falsyfikacji; mają one stanowić propozycję twierdzenia naukowego, które zakłada możliwą lub oczekiwaną w danym kontekście sytuacyjnym naturę związku. Weźmy, dla przykładu, hipotezę 2: mamy tutaj aż pięć pochodnych zdań, które nieprzygotowany czytelnik może – każde z osobna – rozumieć właśnie jako hipotetyczne twierdzenie – pierwsze, że: *systemy wczesnego ostrzegania warunkują funkcjonowanie organizacji międzynarodowych*, drugie: *[ww. warunkowanie] jest pochodną (...) ich multilateralnego charakteru oraz funkcji służenia społeczności międzynarodowej*, trzecie: *o efektywności i znaczeniu organizacji międzynarodowych powołanych na rzecz bezpieczeństwa decyduje aktywne działanie w zakresie ostrzegania*, czwarte: *zapewnianie bezpieczeństwa jest*

możliwe, jeśli jest stworzony system reagowania (...), i wreszcie piąte: system reagowania (...) jest uwarunkowany odpowiednim przygotowaniem, co czyni systemy wczesnego ostrzegania kluczowymi elementami w procesie zapewniania bezpieczeństwa. Pytanie, które z ww. twierdzeń jest udowadnianie – każde z osobna, czy wszystkie razem? A może tylko jedno z nich jest tylko niezweryfikowane? W moim przekonaniu, większość tych zdań jest oczywista – z lektury pracy wynika, że właściwą hipotezą jest zdanie pierwsze (choć też niejasne – chodzi o słowo „warunkują”, które może być w tym kontekście różnie rozumiane) – ale to tylko potwierdza, że hipotezy – może poza oznaczoną numerem 4 – sformułowane są niewłaściwie, przez co przyswojenie treści pracy jest w tym obszarze utrudnione.

5. Dla rozwiązania problemu badawczego, osiągnięcia wyznaczonych celów i weryfikacji hipotez Autorka, zgodnie ze zasadami, przeprowadziła wywód naukowy obejmujący:

1) w części teoretycznej:

- analizę istoty organizacji międzynarodowych, ze wskazaniem na zakres podmiotowy oraz przedmiotowy,
- odniesienie się do wczesnego ostrzegania w kategoriach procesu oraz systemu,
- próbę wskazania na istotę i specyfikę organizacji międzynarodowych oraz ich głównych funkcji,
- stworzenie siatki pojęciowej dla analizowanej kategorii oraz ukazanie głównych jej korelatów,
- analizę konfliktów oraz sytuacji kryzysowych,
- odniesienie się do zagadnień związanych z ewolucją systemów wczesnego ostrzegania oraz podstaw metodologicznych funkcjonowania przeszłych i obecnych systemów tego typu;

2) w części empirycznej:

- analizę systemów wczesnego ostrzegania w trzech organizacjach międzynarodowych: ONZ, OBWE oraz UE.

Kolejne rozdziały – ze względu na specyfikę zagadnienia – mają podobny układ; zostały one skompilowane według trzech poziomów:

- strategicznego, w którym Autorka przeprowadziła analizę podstaw normatywno-instytucjonalnych systemów wczesnego ostrzegania;
- analizy funkcjonowania systemu, będącego w relacji do działających procedur operacyjnych, generujących komponent analityczny poszczególnych systemów;
- działania, odnoszącego się do analizy przypadku, w którym system został zaimplementowany.

Celem porównania zaangażowania organizacji międzynarodowych w przedmiocie ostrzegania, Autorka przeprowadziła *case study*, obejmujące sytuację Ukrainy, poddając

analizie pojawiające się ostrzeżenia (i ich dynamikę) kierowane w stronę tego kraju w latach 2012-22.

Należy stwierdzić, że Autorka w swych badaniach koncentrowała się wyłącznie na analizie ostrzeżeń wysyłanych przez organizacje międzynarodowe – nie na wczesnych reakcjach, co oznacza, że podjęła ona próbę oceny prawidłowej percepcji zagrożeń konfliktem na Ukrainie przez organizacje międzynarodowe. Jak wspomniano, punkt ciężkości analiz przeniesiony został na wyłącznie na fakt konstruowania ostrzeżeń oraz zidentyfikowanych sygnałów ostrzegawczych.

Podejście Autorki do rozwiązania postawionych problemów z punktu widzenia badań naukowych należy uznać za właściwe i merytorycznie uzasadnione.

6. Metodyka pracy p. JUSTYNY MARZEC obejmuje krytykę podstaw teoretycznych, oraz implementację odpowiednich metod i technik badań naukowych. Zgodnie z autoreferatem, dr MARZEC za podstawę teoretyczną przyjmuje tzw. neoliberalny instytucjonalizm, stanowiący podejście teoretyczne przywiązujące znaczącą wagę do instytucji (w systemie międzynarodowym), odwołujący się do teorii gier.

Ww. podstawa teoretyczna obejmuje następujące elementy:

- system międzynarodowy jest anarchistyczny w sensie braku centralnego ośrodka władzy;
- państwo jest głównym, pragmatycznym i racjonalnym aktorem stosunków międzynarodowych, który w odniesieniu do własnych interesów modyfikuje swoje działania, by oddziaływać na rolę i znaczenie organizacji międzynarodowych;
- organizacje międzynarodowe wymuszają na państwach koordynację działania w celu realizacji współpracy międzynarodowej, co w konsekwencji zmniejsza niepewność nieodłącznie związaną z anarchią.

W swej pracy p. dr MARZEC zastosowała następujące metody badawcze:

- analizę czynnikową, którą wykorzystano w procesie:
 - porządkowania i systematyzowania kategorii systemu wczesnego ostrzegania,
 - omówienia elementów systemów wczesnego ostrzegania, występujących w każdej organizacji międzynarodowej;
- analizę porównawczą, którą wykorzystano w procesie:
 - oceny funkcjonujących systemów wczesnego ostrzegania w organizacjach międzynarodowych.
 - formułowania wniosków;

w części poświęconej organizacjom międzynarodowym wykonano analizę na trzech poziomach:

- podstaw normatywno-instytucjonalnych,
- operacjonalizacji,

- działania,
- co pozwoliło na ich skuteczne porównanie;
- analizę przypadków, którą zaimplementowano na dwóch poziomach jako:
 - analizę wybranych organizacji międzynarodowych,
 - narzędzie do konfrontacji teorii i praktyki, związanej z funkcjonowaniem systemów wczesnego ostrzegania (na przykładzie wybranego państwa – tu: Ukrainy).

W pracy wykorzystano też kilka technik badawczych:

- analizę literatury – dla zidentyfikowania luki badawczej i formułowania podstaw funkcjonowania systemów wczesnego ostrzegania;
- analizę zawartości dokumentów – celem scharakteryzowania podstaw normatywnych i instytucjonalnych oraz operacjonalizacji systemu wczesnego ostrzegania.

Bibliografia przedstawiona w monografii jest obszerna. Autorka zgromadziła znaczną liczbę pozycji o bardzo różnorodnym charakterze. Wykorzystane zostały liczne dokumenty, oraz opracowania polskie i unijne. Przegląd monografii wskazuje, że Habilitantka dogłębnie zapoznała się z dorobkiem naukowym odnoszącym się do analizowanych problemów – jej znajomość literatury przedmiotu i aktualnego stanu badań nie może budzić wątpliwości.

Zastosowane przez Habilitantkę metody i techniki badawcze należy uznać za odpowiednie i adekwatne do podjętych wyzwań.

7. Przedstawione rezultaty badań wskazują, że przeprowadzona przez p. dr. JUSTYNĘ MARZEC analiza umożliwiła odpowiedź na postanowione pytania badawcze, osiągnięcie wytyczonych celów i weryfikację sformułowanych hipotez; pozwoliła też Autorce na wyciągnięcie wniosków o charakterze:
 - ogólnym, dzięki prezentacji konkluzji nt. natury bezpieczeństwa międzynarodowego oraz charakteru organizacji międzynarodowych,
 - szczegółowym – wskutek przedstawienia wniosków nt. specyfiki systemów wczesnego ostrzegania.

W wyniku realizacji pracy, przyjęte na wstępie hipotezy zostały zweryfikowane pozytywnie.

- Jeśli chodzi o hipotezę 1, Autorka pokazała, że *ulożenie systemu wczesnego ostrzegania w dyscyplinie stosunki międzynarodowe przyczynia się do zmiany percepcji i wzrostu znaczenia organizacji międzynarodowych w płaszczyźnie zapewniania bezpieczeństwa międzynarodowego; dzieje się tak z powodu wpływu systemów wczesnego ostrzegania na znaczenie i użyteczności organizacji międzynarodowych, w wyniku czego rozszerza się ich zakres działania tych ostatnich, co w konsekwencji przyczynia się do zmiany ich funkcji z adaptacyjnych na kreacyjne; dodatkowym*

argumentem w tym zakresie jest zwiększanie skuteczności tych organizacji w związku z *rozbudową potencjału w zakresie przeciwdziałania konfliktom*. W pracy podjęto również próbę stworzenia i uporządkowania siatki pojęciowej związanej z przedmiotowym zagadnieniem.

- Hipotezę 2 zweryfikowano pokazując, że *systemy wczesnego ostrzegania najpełniej oddają funkcję służenia organizacji międzynarodowych społeczności ogólnoswiatowej w kontekście zapewniania bezpieczeństwa i pokoju*, przez co stanowią one dopełnienie architektury bezpieczeństwa. Autorka unaoczniała fakt, że systemy wczesnego ostrzegania, będąc elementem funkcjonowania organizacji międzynarodowych, wzbogacają – dzięki potencjałowi tworzenia sytuacji pożądanых w zakresie bezpieczeństwa – ich dotychczasowe funkcje w rolę bardziej kreatywną.
- Hipotezę 3 udowodniono w wyniku przeprowadzonej rzetelnie analizy, która wskazuje jednoznacznie, że *systemy wczesnego ostrzegania w ONZ, OBWE oraz UE mają logiczne i spójne podstawy normatywno-instytucjonalne oraz dysponują konsekwentnie realizowanymi założeniami operacyjnymi*. Przeprowadzona wnikliwie analiza pokazała, że badane systemy wysyłały zarówno sygnały ostrzegawcze, jak i komunikaty wczesnego ostrzegania; Autorka udowodniła, że *system jest skuteczny, (...) gromadzi, analizuje i dostarcza ostrzeżeń* – spełnia więc swoją rolę, a tym co zwykle zawodzi jest system reagowania.
- Wypowiadając się na temat weryfikacji hipotezy 4 Autorka stwierdza, że *zaobserwowana złożoność systemów wczesnego ostrzegania przed konfliktami oraz koncentracja na innym zakresie terytorialnym, podmiotowym oraz przedmiotowym oznacza konieczność tworzenia różnego typu systemów*. Uzasadnienie stanowi fakt, że jeśli chodzi o wczesne ostrzeganie, analizowane organizacje międzynarodowe kładą jednak nacisk na różne wymiary bezpieczeństwa.
- Słuszność hipotezy 5 potwierdza udokumentowana przez Autorkę instytucjonalizacja, a także doprecyzowanie siatki pojęciowej, co jest obserwowane w praktyce działania systemów wczesnego ostrzegania.

Jak pokazała Autorka, złożoność współczesnego świata oraz pojawiające się w nim zagrożenia często przekraczają możliwości poszczególnych krajów, co oznacza konieczność różnego rodzaju multilateralnych działań podejmowanych przez organizacje międzynarodowe. Organizacje te, reagując na wyzwania charakterystyczne dla współczesnych konfliktów, systematycznie rozbudowują systemy wczesnego ostrzegania, stanowiące węzłowy element architektury bezpieczeństwa światowego. Architektura ta łączy trzy poziomy:

- ostrzeganie,
- reagowanie,
- odbudowę.

Autorka zauważa, iż teoria i praktyka weryfikują fakt systemowej natury wczesnego ostrzegania, jako narzędzia analizy stosunków międzynarodowych. O ile do pewnego czasu

jego mechanizmy były fragmentaryczne i nieskuteczne, to obecnie istotnie ewoluują, obejmując swym zasięgiem coraz szerszy zakres – zarówno podmiotowy, jak i przedmiotowy. Autorka informuje, że dotyczy to nie tylko zaangażowania organizacji międzynarodowych – zakres odbiorców wczesnych ostrzeżeń ulega systematycznemu rozszerzaniu się (np. społeczeństwo obywatelskie).

Istotnie – systemy wczesnego ostrzegania przed konfliktami w organizacjach międzynarodowych stanowią aktualnie istotny element architektury bezpieczeństwa regionalnego i światowego. Niestety, przeprowadzona analiza pokazała ona, że istniejące rozwiązania są niewystarczające – głównie ze względu na:

- lukę, występującą pomiędzy wczesnym ostrzeganiem a wczesnym reagowaniem,
- procedury funkcjonujących systemów, które uwarunkowane są ostatecznie wolą ośrodka decyzyjnego danej organizacji międzynarodowej.

8. Jeśli chodzi o język rozprawy należy stwierdzić, iż napisana jest ona literacką polszczyzną w miarę przejrzystym stylu, wykorzystującym właściwe i adekwatne pojęcia z dyscypliny stosunków międzynarodowych. Czasami jednak lekturę utrudnia występowanie zdań wielokrotnie złożonych, powtórzeń w bliskim sąsiedztwie tych samych słów, skrótów; mnie osobiście raz i ponadto stosowanie określeń narzucanej systemowo polityczno-poprawnej nowomowy (np. „w Ukrainie”).

IV. Wnioski z oceny osiągnięcia naukowego

1. Podsumowując dokonania Autorki, osiągnięte w ocenionej pracy badawczej należy stwierdzić, że pomimo pewnych niedociągnięć (zwłaszcza w obszarze formułowania celów i hipotez), zrealizowała ona jednak z powodzeniem znakomitą większość postawionych sobie na początku pracy zadań. Habilitantka w przemyślany, konsekwentny i dojrzały sposób zastosowała w ocenianej monografii wybrane na początku metody badawcze; uzyskała interesujące wyniki empiryczne, które zostały odpowiednio omówione i zinterpretowane. Autorka udowodniła, że systemowe podejście do bezpieczeństwa – z uwagi na wzrastający stopień złożoności i współzależności stosunków międzynarodowych – jest właściwe i merytorycznie uzasadnione. Pokazała ona, że umiejscowienie systemów wczesnego ostrzegania w ramach organizacji międzynarodowych nie jest przypadkowe i w istocie odzwierciedla istotę tych instytucji jako niezmiennych, sformalizowanych, wielostronnych struktur stanowiących rodzaj spoiwa łączącego narody; stanowi to rezultat kooperacyjnego podejścia do bezpieczeństwa i implementacji strategii prewencyjnych. Rezultaty pracy stanowią wyzwanie dla kolejnych badaczy, jako że dynamika zmian we współczesnym świecie oraz zmiany charakterów współczesnych konfliktów wskazują na nieuniknioną potrzebę tworzenia i rozbudowy systemów wczesnego ostrzegania przed nimi, co jest nieodzowne dla zapewniania bezpieczeństwa zarówno w kontekście regionalnym, jak i światowym.

2. *Summa summarum* wypada mi z satysfakcją stwierdzić, że oceniana praca spełnia kryteria osiągnięcia naukowego mogącego stanowić podstawę do nadania stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych, w dyscyplinie stosunki międzynarodowe.

V. Ocena pozostałego dorobku naukowego

1. Wskazany do oceny dorobek naukowy p. dr J. MARZEC obejmuje 31 publikacji, pogrupowanych w następujących nurtach badawczych:

- wczesnego ostrzegania – 2 publikacje indywidualne: artykuł naukowy w języku angielskim oraz rozdział w monografii,
- bezpieczeństwa państwa w cyberprzestrzeni – 2 publikacje (w tym jedna we współautorstwie), jako rozdziały we współredagowanych 2 pracach zbiorowych,
- bezpieczeństwa energetycznego i polityki energetycznej – 1 monografia autorska, 18 publikacji indywidualnych, w tym 12 rozdziałów w pracach zbiorowych (dwóch współredagowanych), oraz 6 artykułów naukowych (z czego 2 w języku angielskim),
- polityki państwa i zarządzania kryzysowego – 8 publikacji, w tym 6 w pracach zbiorowych (w dwóch z nich jako współredaktor).

Wśród wymienionych, na szczególne uznanie zasługuje wydana w połowie ubiegłej dekady ponad 300-stronicowa monografia autorska pt.: *Bezpieczeństwo energetyczne Rzeczypospolitej Polskiej* (Polskie Towarzystwo Geopolityczne, Kraków 2015 r.), stanowiąca ukoronowanie doktoratu. To książka oryginalna w swoim rodzaju, w której Autorka dokonała analizy polityki energetycznej Polski, z uwzględnieniem jej międzynarodowego wymiaru. JUSTYNA MARZEC pokazała w niej, że zagadnienia bezpieczeństwa energetycznego charakteryzują się istotnym ciężarem gatunkowym jeśli chodzi o dostrzeganie współczesnych zależności w obszarach rywalizacji i współpracy państw, oraz ich skutków dla bezpieczeństwa narodowego i regionalnego. Praca akcentuje fakt, że zrozumienie tych zagadnień pozwala na głębokie wniknięcie w przedmiot dynamiki geopolitycznej w wymiarze lokalnym i międzynarodowym, co przekłada się zarówno na stabilność, jak i regionalne bezpieczeństwo energetyczne.

Jeśli chodzi o pozostałe publikacje, należy zwrócić uwagę na zaangażowanie Habilitantki w powstawanie rozlicznych zbiorowych monografii jako współredaktora i autora poszczególnych rozdziałów. Wszystkie te prace wnoszą przyczynek do wiedzy w dyscyplinie stosunki międzynarodowe w polskim środowisku naukowym. Wskazuje to na umiejętność Habilitantki w zakresie skutecznej i owocnej współpracy z innymi naukowcami w kierunku realizacji wyznaczonych celów badawczych.

2. Na podkreślenie zasługuje fakt pełnienia funkcję promotora pomocniczego, w czterech postępowaniach doktorskich:
- 1) mgr EWELENY PASZKIEWICZ nt. *Koncepcja unii energetycznej – uwarunkowania i bariery realizacji* (promotor prof. dr hab. PAWEŁ SOROKA; postępowanie zakończone pozytywnie obroną doktoratu),

- 2) mgr ROBERTA BAŃSKIEGO nt. *System polityki energetycznej Rzeczypospolitej Polskiej* (promotor dr hab. MAŁGORZATA PODOLAK, prof. UMCS; postępowanie zakończone pozytywnie obroną doktoratu),
 - 3) mgr MACIEJA JANOWSKIEGO pt. *Polityka energetyczna państw Grupy Wyszehradzkiej* (promotor dr hab. MAŁGORZATA PODOLAK, prof. UMCS; postępowanie w toku),
 - 4) mgr MACIEJA SKUZY, pt. *Odporność energetyczna UE* (promotor dr hab. JUSTYNA MISIĄGIEWICZ, prof UMCS; postępowanie w toku).
3. JUSTYNA MARZEC była recenzentem artykułów opublikowanych w kilku czasopismach naukowych: *Rocznik Instytutu Europy Środkowej*, *Politeja*, *Atheneum*, *Polskie Studia Politologiczne*.
4. Niestety, zważając na tematykę zainteresowań dr JUSTYNY MARZEC, obejmującą różne nurty związane z analizami dotyczącymi bezpieczeństwa w obszarze międzynarodowym, niewymowne zdziwienie budzi fakt zaskakująco skromnego dorobku jeśli chodzi o publikacje w języku angielskim w przestrzeni międzynarodowej. Artykuły obcojęzyczne Habilitantki (w liczbie 3) opublikowane zostały wyłącznie w czasopismach polskich, o punktacji <100. Problematy badawcze podejmowane przez Autorkę są na tyle interesujące i aktualne – przede wszystkim w kontekście ponadnarodowym – że jej nieuczestniczenie w międzynarodowym dyskursie na temat bezpieczeństwa (brak choćby jednego artykułu w renomowanym czasopiśmie o takim zasięgu) uznać należy za rażące niedopatrzenie i istotny mankament jej dorobku naukowego; trudno wytłumaczyć, jaka jest przyczyna tego zaniedbania – czy wynika to z koncentracji na innych aktywnościach, czy może zwykłej naukowej niefrasobliwości; brak jakiegokolwiek próby podzielenia się swą wiedzą na arenie międzynarodowej stanowi jaskrawy kontrast w zestawieniu z głównym osiągnięciem naukowym. Sytuacji nie ratuje aktywność konferencyjna Habilitantki – wśród konferencji, w których brała udział, zaledwie jedna miała międzynarodowy charakter, ale była to konferencja organizowana przez Uniwersytet Warszawski.

Google Scholar (stan na 7.02 br.) podaje, że najczęściej cytowaną publikacją p. dr J. MARZEC jest artykuł *Wielowymiarowe zarządzanie granicami zewnętrznymi Unii Europejskiej* (*Przegląd Geopolityczny*, 2017) – 22 cytowania. W Polsce prace JOANNY MARZEC są więc relatywnie znane, ale też nie jest to jakieś szczególnie rozległe oddziaływanie.

5. Jednakowoż, mając na uwadze
- wymogi ustawowe,
 - pozytywną ocenę wskazanego do oceny osiągnięcia naukowego,
 - istotną aktywność naukową w przedmiocie zaangażowania redakcyjnego i badawczego w procesach tworzenia obszernych monografii tematycznych,

mogę stwierdzić, że pomimo faktycznego braku aktywności na niwie międzynarodowej, Habilitantka wypełniła w zasadzie warunki stawiane w Polsce kandydatom na stopień doktora habilitowanego, udowadniając umiejętność efektywnej pracy naukowej zarówno w wymiarze indywidualnym, jak i kolektywnym – jest stosunkowo znanym i

identyfikowalnym badaczem krajowym w środowisku naukowym z obszaru stosunków międzynarodowych. Analiza dorobku naukowego wskazuje, że p. dr J. MARZEC dostatecznie opanowała nowoczesny warsztat badawczy – intensywnie działa w lokalnym środowisku naukowym, można więc spodziewać się, że będzie skutecznie realizować samodzielne badania w dyscyplinie stosunki międzynarodowe, kierować takimi badaniami i skutecznie dokonywać ocen dorobku naukowego innych osób prowadzących działalność w ramach tej dyscypliny. Można też przypuszczać, że w końcu podzieli się swoim oryginalnym dorobkiem z naukowcami zagranicznymi (do czego zobowiązuje nazwa dyscypliny), aktywizując swe działania publikacyjne w przestrzeni międzynarodowej, przez co jej kariera naukowa nabierze bardziej efektywnego charakteru. Ma po temu interesujący potencjał, co zdaje się potwierdzać jej działalność ekspercka – mam tu na myśli komentarze dotyczące polityki energetycznej np. *Energy Union – a key concept in the EU energy policy* (Pulaski Policy Paper, 2015, #1), *The significance of the Polish-Lithuanian energy cooperation for the EU* (Pulaski Policy Paper, 2014, #6) czy *Single Gas Market and Energy Security in the Visegrad States: Models. Challenges, Perspectives*, gdzie Habilitantka prowadziła serię warsztatów: *Energy Cooperation in the Visegrad Group*, *Poland's Energy Security*, *Trans-European Energy Infrastructure Projects* oraz *The Prospects for Energy Cooperation in the Visegrad Group*.

V. Ocena dorobku dydaktycznego

1. Osiągnięcia dydaktyczne dr J. MARZEC powiązane są prowadzonymi badaniami naukowymi. Rezultaty tych badań wykorzystuje, jak twierdzi, podczas zajęć ze studentami; są one realizowane różnych formach: ćwiczeń, konwersatoriów, warsztatów, seminariów i wykładów na kierunkach:
 - Stosunki Międzynarodowe,
 - International Relations,
 - IT Cyber Security,
 - Bezpieczeństwo Narodowe,
 - Bezpieczeństwo Wewnętrzne,
 - Administracja.
2. Habilitantka realizowała zajęcia z wielu przedmiotów, w tym m.in.:
 - Teoria bezpieczeństwa, podstawy wiedzy o państwie i prawie;
 - Międzynarodowe stosunki polityczne;
 - Bezpieczeństwo energetyczne;
 - Polityka energetyczna państwa;
 - Early warning systems;
 - Terroryzm;
 - Zarządzanie kryzysowe;
 - Systemy zarządzania kryzysowego;

- *Systemy zarządzania kryzysowego UE;*
- *Prognozowanie międzynarodowe;*
- *Zagrożenia asymetryczne;*
- *Prawo międzynarodowe oraz organizacje międzynarodowe.*

JUSTYNA MARZEC prowadziła również zajęcia na studiach podyplomowych z zakresu *Bezpieczeństwa narodowego i zarządzania kryzysowego, Inspektora Ochrony Danych*, a także *RODO w e-administracji i biznesie*.

3. Działalność dydaktyczna Habilitantki uzupełniona współautorstwem/autorstwem dwóch podręczników: pierwszego, dotyczącego kwestii bezpieczeństwa państwa, oraz drugiego nt. podstaw prawnych.
4. Habilitantka jest promotorem:
 - 235 prac licencjackich napisanych na kierunkach bezpieczeństwo narodowe, bezpieczeństwo wewnętrzne oraz administracja, w tym:
 - Wyższa Szkoła Humanistyczno-Ekonomiczna im. Jana Zamoyskiego z siedzibą w Zamościu – 13,
 - Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji – 222,
 - 102 prac magisterskich (Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji), przygotowanych na kierunku administracja.
5. Ponadto, p. dr MARZEC wykonała:
 - 89 recenzji prac licencjackich z zakresu bezpieczeństwa wewnętrznego, bezpieczeństwa narodowego, administracji, stosunków międzynarodowych, w tym:
 - Wyższa Szkoła Humanistyczno-Ekonomiczna im. Jana Zamoyskiego z siedzibą w Zamościu – 11,
 - Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji – 69,
 - Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie – 9,
 - 22 recenzji prac magisterskich na kierunku administracja, stosunki międzynarodowe oraz bezpieczeństwo narodowe, w tym:
 - Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji – 10,
 - Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie – 12.
6. JUSTYNA MARZEC dysponuje szerokim doświadczeniem w zakresie oceny programów nauczania oraz monitorowania standardów kształcenia. Od zarania swojego funkcjonowania w jednostkach naukowych była członkiem komisji ds. jakości kształcenia, przez dwa lata pełniła funkcję przewodniczącego komisji. Dodatkowo, w latach 2019-20 dr MARZEC była Koordynatorem kierunków: Bezpieczeństwo Wewnętrzne (I stopień) oraz Administracja (I i II stopień). Od 2024 r. pracuje w ramach Zespołu Programowego na kierunku Stosunki Międzynarodowe Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie.

7. Jeśli chodzi o popularyzację nauki i działalność organizacyjną, dr JUSTYNA MARZEC w latach 2015-18 brała udział w trzech edycjach Lubelskiego Festiwalu Nauki, gdzie prezentowała wyniki prowadzonych badań, poświęconych metodyce zarządzania sytuacjami kryzysowymi.

W 2016 r. była współorganizatorem Olimpiady Geopolitycznej, organizowanej pod auspicjami Polskiego Towarzystwa Geopolitycznego.

Jak już wspomniano, Habilitantka jest ekspertem (od 2014 r.) w Fundacji im. Kazimierza Pułaskiego w Warszawie. W ramach tej współpracy uczestniczyła w kilku projektach oraz w cyklu mini-konferencji, organizowanych w ramach Road to Warsaw Security Forum. Od 2022 roku współpracuje z Instytutem Polityki Energetycznej im. Łukasiewicza. Wiedzę i doświadczenie zawodowe wykorzystuje również w pracy eksperckiej w instytucjach publicznych. W 2023 roku była zatrudniona na stanowisku starszego analityka w Instytucie Europy Środkowej w Zespole Wyszehradzkim, gdzie zajmowała się głównie kwestiami polityki energetycznej w regionie.

8. Reasumując należy stwierdzić, iż akurat dorobek dydaktyczny i popularyzatorski oraz aktywność dydaktyczna Habilitantki nie budzą żadnych wątpliwości. Wypromowała bardzo dużą liczbę licencjatów oraz magistrów, co świadczy o jej kwalifikacjach akademickich i dojrzałości dydaktycznej. Mając powyższe na uwadze, należy stwierdzić, że również w tym zakresie dr J. MARZEC spełnia ustawowe wymogi stawiane osobom ubiegającym się o stopień doktora habilitowanego.

VI. Opinia w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego w dyscyplinie nauk społecznych – stosunki międzynarodowe

Po zapoznaniu się z dokumentacją przedstawiającą opis kariery zawodowej i wykaz osiągnięć p. dr JOANNY MARZEC pragnę stwierdzić, że wskazana przez nią – jako główne osiągnięcie naukowe – książka pt. *Systemy wczesnego ostrzegania w organizacjach międzynarodowych* stanowi – z perspektywy krajowej – znaczny wkład w rozwój dyscypliny stosunki międzynarodowe.

Ponadto, formułując opinię w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego w dyscyplinie nauk społecznych – stosunki międzynarodowe, stoję na stanowisku, że p. dr MARZEC wykazuje się istotną aktywnością naukową, realizowaną w więcej niż jednej uczelni.

A zatem, w mojej opinii przedstawiony dorobek p. dr MARZEC spełnia wymagania art. 219 (ustęp 1, pkt. 2-3) Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2018 r., poz. 1668) stawiane Kandydatom do stopnia doktora habilitowanego.

Piotr W. Saługa

Kraków, 17.02.2025 r.